Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

26 септември 2024 година*

„Преюдициално запитване — Социална политика — Защита на безопасността и здравето на работниците — Директива 89/391/ЕИО — Общи задължения в областта на защитата на безопасността и здравето — Успоредни национални производства — Решение на административен съд, което има сила на пресъдено нещо за наказателния съд — Квалифициране на събитие като трудова злополука — Ефективност на защитата на гарантираните от Директива 89/391 права — Член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз — Право на изслушване — Дисциплинарно производство срещу съдия от съд с обща компетентност в случай на неспазване на решение на конституционния съд, което противоречи на правото на Съюза — Предимство на правото на Съюза“

По дело C-792/22

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Curtea de Apel Braşov (Апелативен съд Брашов, Румъния) с акт от 21 декември 2022 г., постъпил в Съда на 23 декември 2022 г., в рамките на наказателно производство срещу

MG

при участието на:

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM,

SC Energotehnica SRL Sibiu,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: Ал. Арабаджиев, председател на състава, L. Bay Larsen (докладчик), заместник-председател на Съда, T. von Danwitz, P. G. Xuereb и A. Kumin, съдии,

генерален адвокат: A. Rantos,

секретар: A. Calot Escobar,

* Език на производството: румънски.

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea, от D. Câmpean, в качеството на представител,

– за румънското правителство, от R. Antonie, E. Gane и A. Rotăreanu, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от A. Armenia и D. Recchia, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 11 април 2024 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 1, параграфи 1 и 2 и на член 5, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО на Съвета от 12 юни 1989 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място (ОВ L 183, 1989 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 2, стр. 88), както и на член 31, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).

2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство, образувано срещу MG за неспазване на законоустановените мерки за безопасност и здраве при работа, както и за причиняване на смърт по непредпазливост.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Десето съображение от Директива 89/391 гласи:

„[К]ато има предвид, че честотата на трудовите злополуки и на професионалните заболявания все още е прекалено висока; като има предвид, че превантивните мерки трябва да бъдат незабавно въведени или подобрени, за да се гарантира безопасността и здравето на работниците и да се осигури по-висока степен на закрила“.

4 Член 1, параграфи 1 и 2 от тази директива предвижда:

„1. Настоящата директива има за цел да въведе мерки за насърчаване на подобрения в областта на безопасните и здравословни условия на труд на работниците.

2. За тази цел тя съдържа общите принципи за предотвратяване на професионалните рискове, опазването на безопасността и здравето, отстраняването на рисковите фактори и факторите за злополуки, информирането, консултациите, балансираното участие в

съответствие с националното законодателство и/или практика, обучението на работниците и техните представители, както и общите насоки за прилагането на горепосочените принципи“.

5 Според член 4, параграф 1 от посочената директива:

„Държавите членки трябва да предприемат необходимите стъпки, за да гарантират, че работодателите, работниците и представителите на работниците са обект на правни разпоредби, необходими за прилагането на настоящата директива“.

6 Озаглавен „Обща разпоредба“, член 5 от същата директива предвижда в параграф 1:

„Работодателят е длъжен да осигури безопасни и здравословни условия на работниците във всички аспекти, свързани с работата“.

Румънското право

Наказателният кодекс и Наказателно-процесуалният кодекс

7 Член 350 от Codul penal (Наказателен кодекс), озаглавен „Неспазване на законоустановените мерки за безопасност и здраве при работа“, предвижда:

„1) Който наруши задълженията и мерките, установени в областта на безопасността и здравето при работа, и с това създаде непосредствена опасност от трудова злополука или професионално заболяване, се наказва с лишаване от свобода за срок от шест месеца до три години или с глоба.

[…]

3) Деянията, посочени в параграфи 1 и 2, се наказват с лишаване от свобода за срок от три месеца до една година или с глоба, когато са извършени по непредпазливост“.

8 Член 192 от този кодекс, озаглавен „Причиняване на смърт по непредпазливост“, гласи в параграф 2:

„Причиняването на смърт по непредпазливост вследствие от неспазване на правни норми или мерки за безопасност, предвидени при упражняване на професия или занаят или при упражняване на специална дейност, се наказва с лишаване от свобода за срок от две до седем години. Когато нарушението на правните норми или на мерките за безопасност само по себе си е престъпление, прилагат се правилата относно съвкупността от престъпления“.

9 Член 52 от Codul de procedură penală (Наказателно-процесуален кодекс) гласи в параграфи 1 и 2:

„1) Наказателният съд е компетентен по отношение на всеки предварителен въпрос за решаване на делото, дори ако по естеството си този въпрос е от компетентността на друг съд, освен в случаите, когато компетентността не е на съдебната власт.

2) Предварителният въпрос трябва да се разглежда от наказателния съд в съответствие с правилата и доказателствените средства, свързани с областта, за която се отнася този въпрос“.

Закон за безопасността и здравето при работа

10 Член 5 от Legea nr. 319/2006 a securității și sănătății în muncă (Закон № 319/2006 за безопасността и здравето при работа) от 14 юли 2006 г. (Monitorul Oficial al României, част I, бр. 646 от 26 юли 2006 г., наричан по-нататък „Законът за безопасността и здравето при работа“), който транспонира Директива 89/391, гласи:

„За целите на настоящия закон се прилагат следните определения:

[…]

g) „трудова злополука“ означава тежко увреждане на организма, както и остро професионално отравяне, настъпили по време на работа или при изпълнение на служебните задължения, които водят до временна нетрудоспособност в продължение на най-малко 3 календарни дни, инвалидност или смърт;

[…]“.

11 Член 20, параграф 1 от този закон предвижда:

„Работодателят трябва да осигури условия, които позволяват всеки работник да получи достатъчно и подходящо обучение в областта на безопасността и здравето при работа, по-специално под формата на информация и инструкции съобразно спецификата на неговото работно място и неговата длъжност:

[…]

b) при смяна на длъжността или работното място […];

[…]“.

12 Член 22 от посочения закон има следната редакция:

„Всеки работник трябва да изпълнява работата си в съответствие с обучението и подготовката си, както и с получените от работодателя инструкции, така че да не излага себе си или останалите лица, които могат да бъдат засегнати от неговите действия или бездействия при извършване на работата, на рискове от трудова злополука или професионално заболяване“.

13 В съответствие с член 29, параграф 1 от същия закон териториалните инспекции по труда извършват административно разследване в случай на събитие, довело по-конкретно до смъртта на пострадалото лице. Според член 29, параграф 2 от него за резултата от разследването се съставя протокол.

Минималните изисквания за безопасност и здраве

14 Cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă (Минималните изисквания за безопасност и здраве при използване на работното оборудване от работниците), приети с Hotărârea Guvernului nr. 1146/2006 (Правителствен указ № 1146/2006) от 30 август 2006 г. (Monitorul Oficial al României, част I, бр. 815 от 3 октомври 2006 г.), съдържат следните пасажи:

„3.3.2.1. Защитата от токов удар при пряк контакт с електрически инсталации или работно оборудване се осигурява чрез технически мерки, допълнени с организационни мерки. […]

3.3.2.3. Защитата от токов удар при пряк контакт се осигурява чрез следните организационни мерки:

a) интервенциите върху електрическите инсталации (отстраняване на повреди, ремонти, свързване и др.) трябва да се извършват само от квалифицирани, упълномощени и обучени за съответната работа електротехници;

b) интервенциите трябва да се извършват въз основа на една от формите за възлагане на работа;

[…]

e) за всяка интервенция върху електрически инсталации трябва да се изготвят инструкции за работа;

3.3.2.4. Интервенциите върху инсталации, машини, оборудване и апарати, използващи електричество, са разрешени само при следните форми за възлагане на работа:

[…]

d) устни заповеди (DV);

[…]

3.3.23.1. При електрически инсталации или работно оборудване, по които се извършват работи със или без изключване на напрежението, трябва да се използват електроизолационни защитни средства. […]

3.3.23.4. Работите без изключване на напрежението по електрическите инсталации и оборудване трябва да се извършват от персонал, упълномощен за работа под напрежение“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

15 На 5 септември 2017 г. електротехник в SC Energotehnica SRL Sibiu (наричано по-нататък „Energotehnica“) умира от токов удар по време на интервенция по външно осветително тяло на стълб с ниско напрежение в животновъдно стопанство.

16 От акта за преюдициално запитване е видно, че на MG, също работещ в Energotehnica, е възложена организацията на работата, инструктажа на персонала и предприемането на мерки за осигуряване на работно предпазно оборудване и защитни средства.

17 След този смъртен случай са проведени две производства във връзка с разглежданото по главното производство събитие, а именно, от една страна, административно производство по разследване от Inspecția Muncii (Инспекция по труда, Румъния) срещу Energotehnica, и от друга страна — наказателно производство срещу MG за неспазване на законоустановените мерки за безопасност и здраве при работа и за причиняване на смърт по непредпазливост.

18 Що се отнася, от една страна, до административното разследване, в протокол от разследването от 9 септември 2019 г. Инспекцията по труда приема квалификацията „трудова злополука“ по смисъла на националната правна уредба.

19 Тогава Energotehnica сезира Tribunalul Sibiu (Окръжен съд Сибиу, Румъния) с жалба срещу административен акт по съдебен ред и иска отмяната на този протокол.

20 С решение от 10 февруари 2021 г. този съд отменя частично посочения протокол, като приема, обратно на квалификацията, възприета от Инспекцията по труда, че разглежданото по главното производство събитие не е трудова злополука.

21 Жалбата, подадена от Инспекцията по труда срещу това решение, е заличена с решение на Curtea de Apel Alba Iulia (Апелативен съд Алба Юлия, Румъния) от 14 юни 2021 г.

22 От друга страна, що се отнася до наказателното производство срещу MG, обвинителен акт срещу него от 31 юли 2020 г. е внесен от Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea (Прокуратура към Първоинстанционен съд Рупеа, Румъния) в Judecătoria Rupea (Първоинстанционен съд Рупеа, Румъния).

23 В обвинителния акт прокурорът изтъква, че на 5 септември 2017 г. около 18 ч. MG дал на жертвата устна заповед да извърши интервенция по разглежданото осветително тяло, без да бъдат взети мерки за безопасност и здраве при работа, а именно възлагане на тази задача на упълномощен персонал и под надзора на MG. Така жертвата извършила интервенцията, без да изключи електрическото захранване и без да използва електроизолационни защитни ръкавици.

24 Наследниците на жертвата са конституирани като граждански ищци пред този съд и искат осъждането на MG и Energotehnica, тъй като последното носи гражданска отговорност за MG, да им заплатят обезщетение за вреди.

25 С присъда от 24 декември 2021 г. Judecătoria Rupea (Първоинстанционен съд Рупеа) оправдава MG в наказателното производство и отхвърля предявения от наследниците на жертвата граждански иск. Този съд приема, от една страна, че съществувало разумно съмнение, че MG е дал на жертвата заповед за работа, и че, от друга страна, разглежданото по главното производство събитие е настъпило след края на работното време, поради което то не можело да се квалифицира като трудова злополука.

26 Прокурорът към Първоинстанционен съд Рупеа и наследниците на жертвата обжалват това решение пред запитващата юрисдикция Curtea de Apel Brașov (Апелативен съд Брашов, Румъния).

27 Тази юрисдикция отбелязва, че в съответствие с румънското право, както то се тълкува в светлината на практиката на Curtea Constituțională (Конституционен съд, Румъния), решението на административния съд е задължително за наказателния съд поради това, че има сила на пресъдено нещо. Запитващата юрисдикция уточнява, че всъщност въпросът дали събитието, довело до смъртта на жертвата, е „трудова злополука“ съгласно Закона за безопасността и здравето при работа, е предварителен въпрос по смисъла на член 52 от Наказателно-процесуалния кодекс.

28 В това отношение тази юрисдикция подчертава, че с решение от 17 февруари 2021 г. Curtea Constituțională (Конституционен съд) е признал абсолютния характер на силата на пресъдено нещо на решенията на гражданския съд (lato sensu) по такива предварителни въпроси.

29 Запитващата юрисдикция отбелязва, че вследствие на това е обвързана от изводите на административния съд, който е отказал да квалифицира разглежданото по главното производство събитие като трудова злополука по смисъла на румънското право.

30 Същевременно силата на пресъдено нещо, с което се ползва такава квалификация, би ѝ попречила да се произнесе по наказателната или гражданската отговорност на страните, срещу които се води производството, тъй като посочената квалификация е елемент от състава на престъплението, по което тя е сезирана да се произнесе.

31 В това отношение запитващата юрисдикция добавя, че гражданските ищци в наказателното производство не са били изслушани от административния съд, тъй като административното производство е било само между Energotehnica и Инспекцията по труда.

32 Такава невъзможност за произнасяне по ангажирането на наказателната или гражданската отговорност, особено при положение че страните, изслушани по двете производства, не са същите, би накърнило принципа за отговорност на работодателя и този за защита на работниците, прогласени в член 1, параграфи 1 и 2 и в член 5, параграф 1 от Директива 89/391 в светлината на член 31, параграф 1 от Хартата.

33 При тези обстоятелства Curtea de Apel Brașov (Апелативен съд Брашов) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Допускат ли принципът за защита на работниците и принципът за отговорност на работодателя, залегнали в член 1, параграфи 1 и 2 и член 5, параграф 1 от Директива [89/391], транспонирана в националния правен ред със [Закона за безопасността и здравето при работа], във връзка с член 31, параграф 1 от [Хартата], правна уредба като приложимата в главното производство, [както е тълкувана] с решение на националния конституционен съд, по силата на която административен съд може по искане на работодателя и в състезателно производство единствено с държавния административен орган да реши окончателно, че дадено събитие не може да бъде квалифицирано като трудова злополука по смисъла на посочената директива и по този начин да попречи на наказателния съд — сезиран както от прокуратурата с наказателно производство срещу отговорния работник, така и от гражданския ищец с граждански иск срещу посочения работодател, като граждански ответник в наказателното производство, и срещу негов отговорен служител — да постанови различно решение относно квалифицирането на същото събитие като трудова злополука, [квалификация,

която] е елемент от състава на престъпленията, предмет на наказателното производство (при липсата на който не може да се установи нито наказателна отговорност, нито гражданска отговорност наред с наказателната), като се има предвид силата на пресъдено нещо на окончателното решение по делото пред административния съд?

2) При утвърдителен отговор [на първия въпрос], трябва ли принципът на предимство на правото на Съюза да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба или практика, съгласно която националните общи съдилища са обвързани от решенията на националния конституционен съд и поради това не могат, освен ако не извършат дисциплинарно нарушение, служебно да оставят без приложение произтичащата от тези решения съдебна практика, дори ако в светлината на решение на Съда те считат, че тази съдебна практика противоречи на член 1, параграфи 1 и 2 и член 5, параграф 1 от Директива 89/391, транспонирана в националния правен ред със [Закона за безопасността и здравето при работа], във връзка с член 31, параграф 1 от [Хартата]?“.

По преюдициалните въпроси

По допустимостта

34 Румънското правителство поддържа, че преюдициалните въпроси са недопустими.

35 В това отношение, що се отнася до първия въпрос, това правителство изтъква, че запитващата юрисдикция е сезирана с жалба, подадена в рамките на производство с цел ангажирането на наказателната отговорност на работник, а не на работодател, тъй като последният нямал качеството на страна, която носи гражданска отговорност по наказателното дело. Директива 89/391 обаче се отнасяла до задължението на работодателите да гарантират безопасността и здравето на работниците във всички аспекти, свързани с работата, както и до отговорността на работодателите в случай на неизпълнение на това задължение. Така правоотношението, по което запитващата юрисдикция трябва да се произнесе, не попадало в приложното поле ratione materiae на тази директива. При тези условия първият преюдициален въпрос бил недопустим.

36 Колкото до втория въпрос, румънското правителство изтъква, че той няма самостоятелен характер, тъй като зависи от отговора на първия въпрос, така че и той трябва да бъде отхвърлен като недопустим.

37 В това отношение е важно да се припомни в самото начало, че само националният съд, който е сезиран със спора в главното производство, може да прецени необходимостта от преюдициално решение и релевантността на въпросите, които поставя на Съда и които се ползват с презумпция за релевантност. Следователно, щом като поставеният въпрос се отнася до тълкуването или валидността на норма от правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе, освен ако е очевидно, че исканото тълкуване няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, ако проблемът е от хипотетично естество или още ако Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на посочения въпрос (решение от 22 февруари 2024 г., Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, т. 35 и цитираната съдебна практика).

38 В конкретния случай от акта за преюдициално запитване е видно, че наследниците на жертвата са конституирани като граждански ищци пред наказателния съд и искат осъждането на подсъдимия и на работодателя да им заплатят обезщетение за вреди. При това положение не може да се приеме, че спорът по главното производство не се отнася до работодателя и че повдигнатият с първия въпрос проблем е от хипотетично естество. Впрочем въпросът дали правото на Съюза допуска възможността административен съд да се произнесе по обвързващ за наказателния съд начин по квалификацията на едно събитие като „трудова злополука“ по смисъла на румънското право, е решаващ за изхода на производството пред запитващата юрисдикция.

39 Следователно поставените въпроси са допустими.

По същество

По първия въпрос

40 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 1, параграфи 1 и 2 и член 5, параграф 1 от Директива 89/391 във връзка с член 31 от Хартата и с принципа на ефективност трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат правна уредба на държава членка, както е тълкувана от конституционния съд на тази държава членка, по силата на която окончателното решение на административен съд относно квалификацията на едно събитие като „трудова злополука“ има сила на пресъдено нещо за наказателния съд, когато тази правна уредба не позволява на наследниците на загиналия при това събитие работник да бъдат изслушани по никое от производствата, в които се решава въпроса за наличието на такава трудова злополука.

41 В самото начало следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда задачата на последния е да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран (решение от 13 юни 2024 г., Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Действителна стойност на енергията), C-266/23, EU:C:2024:506, т. 22 и цитираната съдебна практика).

42 За тази цел Съдът може да изведе от цялата информация, предоставена от запитващата юрисдикция, и по-специално от мотивите на акта за преюдициално запитване, елементите от правото на Съюза, които изискват тълкуване предвид предмета на спора в главното производство. Освен това може да се наложи Съдът да вземе предвид норми от правото на Съюза, които националният съд не е посочил във въпросите си (решение от 25 април 2024 г., PAN Europe (Клоузър), C-308/22, EU:C:2024:350, т. 86 и цитираната съдебна практика).

43 Така в случая следва да се отбележи, че правото на ефективна съдебна защита, гарантирано от член 47 от Хартата, също е релевантно за отговора, който трябва да се даде на поставените въпроси.

44 Що се отнася до Директива 89/391, от член 1, параграф 1 в светлината на десето съображение от нея е видно, че тя има за цел да въведе мерки за насърчаване на подобрения в областта на безопасните и здравословни условия на труд на работниците, за да се осигури по-висока степен на закрила.

45 Посочената директива съдържа по-конкретно, както се уточнява в член 1, параграф 2 от нея, общите принципи за предотвратяване на професионалните рискове, опазването на безопасността и здравето, отстраняването на рисковите фактори и факторите за злополуки, както и общите насоки за прилагането на тези принципи.

46 По-нататък, член 5, параграф 1 от Директива 89/391 гласи, че работодателят е длъжен да осигури безопасни и здравословни условия на работниците във всички аспекти, свързани с работата.

47 Както уточнява Съдът в точка 41 от решение от 14 юни 2007 г., Комисия/Обединено кралство (C-127/05, EU:C:2007:338), тази разпоредба предвижда задължението на работодателя да осигурява безопасна работна среда на работниците, като съдържанието на задължението е пояснено в членове 6—12 от тази директива, както и в няколко специални директиви, предвиждащи превантивните мерки, които трябва да се приемат в някои специфични производствени отрасли.

48 Съдът обаче постановява, че посочената разпоредба просто закрепя общото задължение на работодателя за безопасност, без да определя конкретната форма на отговорност (решение от 14 юни 2007 г., Комисия/Обединено кралство, C-127/05, EU:C:2007:338, т. 42).

49 Вследствие на това, както отбелязва генералният адвокат в точка 39 от своето заключение и както поддържа Европейската комисия, макар Директива 89/391 да се позовава на принципа за отговорност на работодателя и да въвежда общи задължения във връзка със защитата на безопасността и здравето на работниците във всички аспекти, свързани с работата, тя не съдържа никаква специфична разпоредба относно процесуалните ред и условия за производствата, с което се цели ангажиране на отговорността на работодателите, които не са изпълнили тези задължения.

50 По същия начин, макар член 31 от Хартата, на който се позовава запитващата юрисдикция в първия си преюдициален въпрос, да предвижда в параграф 1, че „[в]секи работник има право на условия на труд, които опазват неговото здраве и сигурност и зачитат достойнството му“, тя също не съдържа уточнения относно процесуалните ред и условия за производствата, които могат да се задействат, когато не е осигурена защитата на безопасността и здравето на работниците.

51 Тъй като правото на Съюза не хармонизира производствата, по реда на които може да се ангажира отговорността на работодателя в случай на неспазване на изискванията на член 4, параграф 1 и член 5, параграф 1 от Директива 89/391, тези производства се уреждат от вътрешния правен ред на всяка държава членка, в съответствие с принципа на процесуална автономия на държавите членки, при условие обаче те да не са по-неблагоприятни от производствата, в които се решават подобни вътрешни положения (принцип на равностойност), и да не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правото на Съюза (принцип на ефективност) (вж. по аналогия решение от 11 април 2024 г., Air Europa Líneas Aéreas, C-173/23, EU:C:2024:295, т. 31 и цитираната съдебна практика).

52 Съдът впрочем е постановил и че при липсата на правна уредба на Съюза в тази област редът и условията за прилагане на принципа за силата на пресъдено нещо попадат също така във вътрешния правов ред на държавите членки по силата на принципа за

процесуалната автономия на последните, при спазване все пак на принципите на еквивалентност и на ефективност (решение от 24 октомври 2018 г., XC и др., C-234/17, EU:C:2018:853, т. 21 и цитираната съдебна практика).

53 По-конкретно, определяйки процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да осигурят защитата на правата, предоставени от Директива 89/391, държавите членки трябва да гарантират съблюдаване на правото на ефективни правни средства за защита и на достъп до безпристрастен съд, прогласено в член 47 от Хартата, който препотвърждава принципа на ефективна съдебна защита. Затова държавите членки трябва да се уверят, че конкретните условия и ред за използване на средствата за правна защита не засягат несъразмерно — поради нарушение на предвидените в тази директива задължения — правото на ефективни средства за защита пред съд, посочено в член 47 от Хартата (вж. по аналогия решение от 12 януари 2023 г., Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, C-132/21, EU:C:2023:2, т. 50 и 51).

54 Това право се състои от различни елементи, сред които е по-конкретно правото на изслушване. В това отношение Съдът вече е постановил, че би било несъвместимо с основното право на ефективен съдебен процес съдебното решение да се основава върху факти и документи, с които самите страни — или една от тях — не са могли да се запознаят и по които съответно не са могли да вземат отношение (вж. в този смисъл решение от 25 април 2024 г., NW и PQ (Класифицирана информация), C-420/22 и C-528/22, EU:C:2024:344, т. 106 и цитираната съдебна практика).

55 Когато обаче наказателен съд трябва да се произнесе относно гражданската отговорност за деянията, в които подсъдимият е обвинен, правото за страните, които се стремят да установят тази отговорност, да бъдат изслушани, би било нарушено, ако не им е дадена възможност да изразят становище по дадено условие, необходимо за ангажирането на посочената отговорност, преди сезираният съд да вземе окончателно решение относно това условие. Всъщност в този случай фактът, че тези страни могат да изразят становище пред съд относно отговорността на работодателя, би бил лишен от всякакво полезно действие.

56 Това е така, ако решението, което трябва да се вземе относно подобно условие, е взето с акт, обвързващ съда, който трябва да се произнесе по тази отговорност, от друг съд, пред който страните не са могли да се явят и не са разполагали, най-малкото, с ефективна възможност да представят доводите си.

57 За сметка на това, в случай че страните са разполагали с такова право, и по-специално са имали ефективна възможност да представят доводите си, обстоятелството, че не са упражнили това право, е без значение.

58 В настоящия случай националната юрисдикция трябва да провери дали наследниците на жертвата, граждански ищци в производството пред наказателния съд, са имали правото да бъдат изслушани от административния съд, що се отнася в частност до окончателната квалификация на разглежданото по главното производство събитие като „трудова злополука“.

59 С оглед на гореизложеното на първия въпрос следва да се отговори, че член 1, параграфи 1 и 2 и член 5, параграф 1 от Директива 89/391 във връзка с принципа на ефективност и член 47 от Хартата трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат правна уредба на държава членка, както е тълкувана от конституционния съд на тази държава членка, по силата на

която окончателното решение на административен съд относно квалификацията на едно събитие като „трудова злополука“ има сила на пресъдено нещо за наказателния съд, който трябва да се произнесе относно гражданската отговорност за деянията, в които подсъдимият е обвинен, в случай че тази правна уредба не позволява на наследниците на загиналия при това събитие работник да бъдат изслушани по никое от производствата, в които се решава въпроса за наличието на такава трудова злополука.

По втория въпрос

60 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали принципът на предимство на правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, съгласно която националните общи съдилища не могат — тъй като в противен случай спрямо членовете им се предприема дисциплинарно производство — служебно да оставят без приложение решения на конституционния съд на тази държава членка, макар да считат, предвид даденото от Съда тълкуване, че тези решения нарушават правата, предоставени на правните субекти от Директива 89/391.

61 В самото начало трябва да се отбележи, че след като упражни правото си по член 267, втора алинея ДФЕС, националният съд трябва евентуално да не се съобрази с изводите на висшестоящия национален съд, ако въз основа на даденото от Съда тълкуване намира, че тези изводи не са в съответствие с правото на Съюза, като при необходимост остави без приложение националната норма, която го задължава да се съобразява с актовете на този висшестоящ съд (решение от 22 февруари 2022 г., RS (Действие на решения на конституционен съд), C-430/21, EU:C:2022:99, т. 75 и цитираната съдебна практика).

62 В това отношение този подход следва да се прилага по-конкретно когато съд с обща компетентност е обвързан от решение на националния конституционен съд, което според него е в противоречие с правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 22 февруари 2022 г., RS (Действие на решенията на конституционен съд), C-430/21, EU:C:2022:99, т. 76 и цитираната съдебна практика).

63 В този контекст е важно да се припомни, че принципът за съответстващо на директивите тълкуване изисква националните юрисдикции да използват всички свои правомощия, като вземат предвид цялото вътрешно право и като приложат признатите от последното методи за тълкуване, за да гарантират пълната ефективност на съответната директива и да стигнат до разрешение, което съответства на преследваната от нея цел. Изискването за такова съответстващо тълкуване включва по-специално задължение за националните юрисдикции при необходимост да изменят постоянната съдебна практика, ако тя се основава на тълкуване на националното право, което е несъвместимо с целите на директива (решение от 6 ноември 2018 г., Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, т. 59 и 60 и цитираната съдебна практика).

64 Колкото до евентуалното ангажиране на дисциплинарна отговорност на национален съдия, Съдът е постановил, че правото на Съюза не допуска национална правна уредба или практика, която позволява да се ангажира дисциплинарната отговорност на националния съдия за всяко несъобразяване с актовете на националния конституционен съд (вж. в този смисъл решение от 22 февруари 2022 г., RS (Действие на решенията на конституционен съд), C-430/21, EU:C:2022:99, т. 87 и цитираната съдебна практика).

65 Несъмнено, що се отнася до дисциплинарната отговорност, към каквато биха могли да бъдат привлечени съдиите от общите съдилища в случай на несъобразяване с актовете на националния конституционен съд, опазването на независимостта на съдилищата не бива в частност да води до цялостно изключване на възможността в определени напълно изключителни случаи дисциплинарната отговорност на тези съдии да бъде ангажирана поради постановени от тях съдебни актове, като например тежки и напълно неизвиними нарушения от страна на съдиите (вж. в този смисъл решение от 22 февруари 2022 г., RS (Действие на решенията на конституционен съд), C-430/21, EU:C:2022:99, т. 83 и цитираната съдебна практика).

66 За да се опази обаче тази независимост, е съществено спрямо съдиите от общите съдилища да не се предвиждат дисциплинарни производства или наказания за това, че са упражнили правото да сезират Съда на основание член 267 ДФЕС, което е изключително тяхно правомощие (вж. в този смисъл решение от 22 февруари 2022 г., RS (Действие на решенията на конституционен съд), C-430/21, EU:C:2022:99, т. 83—85 и цитираната съдебна практика).

67 С оглед на гореизложеното на втория въпрос следва да се отговори, че принципът на предимство на правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, съгласно която националните общи съдилища не могат — тъй като в противен случай спрямо членовете им се предприемат дисциплинарни производства — служебно да оставят без приложение решения на конституционния съд на тази държава членка, макар да считат, предвид даденото от Съда тълкуване, че тези решения нарушават правата, предоставени на правните субекти от Директива 89/391.

По съдебните разноски

68 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

Поради изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

1) **Член 1, параграфи 1 и 2 и член 5, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО на Съвета от 12 юни 1989 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място във връзка с принципа на ефективност и член 47 от Хартата за основните права на Европейския съюз**

трябва да се тълкуват в смисъл, че

не допускат правна уредба на държава членка, както е тълкувана от конституционния съд на тази държава членка, по силата на която окончателното решение на административен съд относно квалификацията на едно събитие като „трудова злополука“ има сила на пресъдено нещо за наказателния съд, който трябва да се произнесе относно гражданската отговорност за деянията, в които подсъдимият е обвинен, в случай че тази правна уредба не позволява на

наследниците на загиналия при това събитие работник да бъдат изслушани по никое от производствата, в които се решава въпроса за наличието на такава трудова злополука.

2) Принципът на предимство на правото на Съюза

трябва да се тълкува в смисъл, че

не допуска правна уредба на държава членка, съгласно която националните общи съдилища не могат — тъй като в противен случай спрямо членовете им се предприемат дисциплинарни производства — служебно да оставят без приложение решения на конституционния съд на тази държава членка, макар да считат, предвид даденото от Съда тълкуване, че тези решения нарушават правата, предоставени на правните субекти от Директива 89/391.

Подписи